

NOVOTNY TIHAMÉR

A vendégkönyv mint mobilgyűjtemény

Csorba Zoltán gyűjtőszenvedélyéről

NOVOTNY TIHAMÉR (1952) Budapest

„A gyűjtemények sorsa, hogy az idő széthordja őket, mint szél a pernyét” – írta 1943-ban „a józanul melankolikus sorokat” Fruchter Lajos (1882–1953), akinek főleg a Gresham-kör és az École de Paris magyar művészeinek alkotásaiból kikristályosodó, kiváló gyűjteménye halála után valóban rézszeire hullott. S Ernst Lajos (1872–1937) tragédiával végződő életéről s a kifejezetten magyar vonatkozású „hungaricumainak” szétszóródásáról még beszélni is rossz fátum. „A trianoni békeszerződést, a tanácsköztársaság kikiáltását, a zsidótörvények kihirdetését, a német megszállást vagy a szovjet hadsereg bevonulását követő események szétdarabolták vagy alapjaiban változtatták meg az ország kulturális örökségéhez tartozó magángyűjtemények összetételét, státusát. Nem beszélve a vasfüggöny leeresztését követő időszak teljes értékvesztéséről, a műtárgyak ezerszámra történő pusztulásáról, az ezüstartárgyak és bronzszobrok beolvasztásáról, teljes berendezések tűzre kerüléséről” – foglalja össze a 20. századi magyar műgyűjtés tragikus történetét Einspach Gábor művészettörténész, igazságügyi festményszakértő a *Klasszikus magángyűjtemények Magyarországon* című magazin előszavában.¹ A szerző szomorú konklúziót fogalmaz meg: „többé nem rekonstruálhatóak eredeti ragyogásukban a kiegészítést követő évtizedek, a magyar műgyűjtés aranykorának világszínvonalú kollekciói, az egykori Magyarországon volt műtárgyak nagyon fontos része végérvényesen kikerült kulturális örökségünkől”.² Majd eszmeftuttatása végén felteszi a költői kérdést: „lehet-e hosszabb távon gondolkodni egy olyan országban, amelynek történelme során ötven éven te nullázódott le minden, rendeződtek át az erőviszonyok, cserélődött ki teljes egészében az uralkodó elit”.³

„A művész és a gyűjtő egyetlen s legfőbb öröme tehát az lehet, ha műkollekciójának sorsa, egyben maradása közgyűjteményi formában biztosítva van” – írtam valamikor Aknay János szentendrei festőművész és Szepessy László marosvásárhelyi gyűjtő termékeny együttműködésével kapcsolatban.⁴ Tehát a művek együttmaradására, együtt-tartására is találunk azért több legújabb kori ésszerű és nemes példát. Megemlíthetnénk Deák Dénes (1931–1993) gyűjteményét Székesfehérvárott, Patkó Imre (1922–1983), Radnai Béla (1891–1962), Vasilescu János (1923–2006) gazdag és kiváló kollekcióját vagy Kolozsvári Ernő (1934–1999) a klasszikus, a kanonizált modern, a kortársi és a naiv művészet minőségi darabjait egymásnak megfelelő anyagát Győrben...

Rácz István (1922–2006) – aki jogászból lett gyűjtő, s akinek vezérével a folyamatos tisztítás, a kollektívőrítés volt – valami olyasmit fogalmazott meg e szenvedéllyel kapcsolatban, amellyel feltétlen egyet kell értenünk: „minden gyűjteményben a gyűjtő akarva-akaratlanul önmagáról vall. Gyűjteményem se kivétel ez alól. A gyűjtemény magasabb színvonalon már alkotás, a gyűjtő indirekt módon fejezi ki magát benne, mintegy önarcképpé formálja. [A gyűjtő gyűjteménye] izgalmas szellemi erőfeszítésben fejlődik, s bár előbb-utóbb rendszerint szétesik, mégsem múló tett, hanem művészettörténeti tény.”⁵

Ilyen kis *művészettörténeti tény* Csorba Zoltán gyűjteménye is, amely persze terjedelmében még nem vetekszik az említett nagy elődök egyikével sem, legfeljebb csak nemes igyekezetében és tiszta szándékában sorolhatjuk e törekvések alá vagy mellé, de perspektívájában, minőségében és egyedi ötleteiben még okozhat számunkra számos meglepetést. Így, talán érdemes lesz megismernünk a testnevelő tanár tiszteletre méltó szenvedélyével és gyűjteményével, amely keletkezésében és jelen állapotában inkább a művészek és műtörténészek magánkollekcióihoz hasonlítható.

Természetesen Csorba Zoltán sem született gyűjtőnek, bár a bajai származású anyai nagyszüleitől meggyőző kézügyességet örökölt – akik amatőr szinten ügyesen rajzoltak-festettek –, amelyet a nyíregyházi Pál Gyula (1928–1981) képzőművész rajzsakkörében igyekezett tökéletesíteni és kamatoztatni. Innen táplálkozva, biztatást kapva versenyt és pályázatot is nyert, de édesanyja hatására, aki ugyanitt testnevelő tanár és NB 1-es kosárlabdázó volt, inkább a sport felé fordult,

CSORBA ZOLTÁN (1955) Budapest

s ezzel a döntésével egy időre elnyomta magában a képzőművészet iránti vonzalmát. Később, amikor a három gyermeket nevelő szülei nyugdíjasok lettek (édesapja egykor matematika–fizika szakos tanárként tevékenykedett), Zoltán pedig elkezdte a Testnevelési Főiskolát, Nyíregyházáról Budapestre költöztek. A főiskola elvégzése után mint profi kosárlabdás az ország több pontján megfordult, s végül 2000-ben feleségével Szentendrén telepedett le, ahol hét évet töltött, és két gyereke született.⁶ A „festők városa” – Baja mellett – mindig is fontos, vágyott hely volt számára, amelyet már főiskolás korától kezdve, tehát a hetvenes évek közepétől vissza-visszatérően látogatott. Bár ebből az időszakból származik első aláíratott katalógusa (1977), s ez idő tájt ismerte meg Deim Pált (1932–2016), Szász Endrét (1926–2003), Urbán Györgyöt (1936–2011) és Gyémánt Lászlót is, még a nyolcvanas évek folyamán sem tudatosult benne, hogy ez a speciális érdeklődés egyszer majd komoly szenvedéllyé válhat az életében.

Ez a fordulat lényegében akkor következett be, amikor kiköltözött a vágyott Szentendrére, ahol Deim Pál segítségével és „atyai” pártolásával, közvetítésével bekerülhetett a helyi művészeti életbe, amelynek aztán ő is aktív közreműködője, sőt, a maga módján tevékeny alakítója lett. Ebben az időszakban egyszerre több vasat tartott a tűzben. Egyrészt a „festők városából” járt be tanítani egy zuglói középiskolába, ahol az igazgató hozzájárulásával megalapította a Suli Galériát, amely 2004-től három évig működött. Az egyik hónapban egy meghívott művész, a másikban a tanulók munkái kerültek a kamarateremnyi falakra. Az első kiállítók között természetesen ott találjuk Deim Pált, Farkas Csabát, ef Zámbó Istvánt, Balogh Lászlót és Aknay Jánost, majd Szurcsik Józsefet, Konok Tamást, Nagy Elődöt, Ghyczy Györgyöt stb.

Ám közben Szentendrén is irányított egy étteremben működő kortárs kiállítóhelyet, amelynek Fa-In Padlágaleria volt a becsületes neve, de itt csak a helyben lakó és alkotó művészek szerepeltek.

Nem csoda hát, hogy Csorba Zoltán kiállítás-szervező munkájának hamar híre szaladt, s egyre több alkotó kérte közreműködő segítségét tárlata megrendezéséhez. Így lett Gerber Pálnak kiállítása a budapesti MAZRT Galériában, Kontur Andrásnak az Art9-ben, Vojnich Erzsébetnek a bajai Vojnich-kúriában, valamint így kerültek munkák a közelmúltban elhunyt Szilárd Klára (1921–2017) hagyatékából a nyíregyházi Jósa András Múzeumba, illetve a bajai Nagy István Képtár modern gyűjteményébe, amelyeket a művésznővel baráti viszonyt ápoló gyűjtő válogatott – és sorolhatnánk...

De Csorba Zoltán nem egyedül az Izraelből hazatelepedett, kilencvenévesen még szobrokat hegesztő Szilárd Klárával került baráti kapcsolatba – akinek, hogy a szentendrei művészársadalom jobban megismerhesse és befogadhassa, 2006-ban egy rendkívül jól sikerült összejevetelt is szervezett a pismányi kertés házában –, hanem (amint említettem volt) legfőképp Deim Pállal, akivel a szó szoros értelmében családias hangulatú munkakapcsolatot ápol. Csorba nemcsak Deim műtermében, de a Paprikabíró utcai lakásában is gyakori vendég volt, és jó kézügyessége lévén fizikailag is sokat segített, dolgozott a keze alá nagyra becsült „mesterének”. Sőt, a két alkotó mellett Klimó Károllyal is hasonlóan mély és gyümölcsöző kapcsolatot létesített, amelyet a mai napig nagy becsben tart.

Csorba Zoltán tehát nemcsak kiállítás-szervezései (eddig több mint negyvenet rendezett), de kiváló művésztanácsadói révén, s nem utolsósorban tehetségének, tanulékonyságának, nyitottságának, szorgalmának és segítőkészségének köszönhetően került a magyar művészársadalom, s ezzel mintegy a művek „birtoklásának” közelébe. Hiszen kellő anyagi háttér nélkül jóformán csak az alkotók jó szívére és adakozó kedvére hagyatkozhatott. De talán éppen ezen okoknál fogva olyan különlegesen személyesek, hogy ne mondjuk, egyénien egyediek a gyűjteményébe került műtárgyai, amelyek nemcsak az egyes életművekbe illeszkednek, de az alkotó és a gyűjtő viszonyát is jól tükrözik.

Mindezek mellett Csorba Zoltán gyűjteményébe sok műtárgy vásárlás vagy csere útján került, persze azzal a kitételrel, hogy „jókor volt jó helyen”, így a feltételeket ő szabhatta meg. Gyűjteményének széles merítésű festészeti és szobrászati anyaga teljesen kortárs, míg egyedi és sokszorosított grafikái között akadnak olyan klasszikus darabok is, amelyek például Székely Bertalan (1835–1910), Munkácsy Mihály (1844–1900), Mednyánszky László (1852–1919), Glatz Oszkár (1872–1958), Aba-Novák Vilmos (1894–1941) és Salvador Dalí (1904–1989) oeuvre-jéhez tartoznak.

Jelen pillanatban körülbelül ötven alkotó háromszáz műve szerepel a gyűjteményében, de mivel a lakásában csak a számára legkedvesebbeket rakhatja ki, s amúgy sem akarja rejtegetni birto- kolt műveit, igyekszik egy-egy „tematizált” kiállításon bemutatni annak legbecsesebb darabjait. Az

Art9 Galériában 2015-ben Deim Pál, 2017-ben Aknay János remekbe szabott műveit láthatta a közönség, s 2018-ban a hozzá legközelebb állókból tervez tárlatot az Artézi Galériában.

Végül, ám nem utolsósorban, nem számoltuk ide annak a vendégkönyvnek a lapjait, amelyet Csorba Zoltán nem kis leleménnyel mobilgyűjteményének nevez. Tudniillik e lapokon a mai napig majd kilencven egyedi vegyes technikával készült kortárs grafikai mű fogalmazódott meg.

A hordozható album, azaz a *mobilgyűjtemény* ötletét – azon túl, hogy felidézi az emlékkönyvek és a kiállítási vendégkönyvek személyre szabott „műfaját” – az a közös mű adta, amelyet a Suli Galéria első résztvevőivel (Farkas Csabával, ef Zámbo Istvánnal, Aknay Jánossal és Balogh Lászlóval) készítettett 2005-ben az együttgondolkodás mementójaként az összecsendés jegyében. Mindenestre eszébe jutott, hogy az előbbihez hasonlóan mindenkivel lehetne rajzoltatni valamit ebbe a könyvbe, akivel valamilyen fokon ismeretséget kötött vagy munkakapcsolatot létesített.

Az eddigi eredmény valóban lenyűgöző, s egyszersmind unikális is (az első két nem oldalszám szerint elhelyezett „bejegyzését” Deim Pál és Aknay János „ejtette meg”), ugyanis ez a könyv meglehetősen széles merítéssel fedi le a 20–21. századi kortárs magyar képzőművészet majdhogynem teljes keresztmetszetét. Egy-egy rajz vagy „festmény” nemcsak magát az alkotót jellemzi, de a gyűjtővel való viszonyát, a szituáció komolyságát, esetenként komikumát is jól ábrázolja. Az említettekén kívül a neveket sorolhatnánk a teljesség igénye nélkül: Bak Imrétől Bereznai Péterig, Bukta Imrétől Burai Istvánig (1951–2017), Fajó Jánostól feLugossy Lászlóig, Gaál Józseftől Gerber Pálig, Gyórfy Sándortól Haász Istvánig, Hencze Tamástól Horváth Rolandig, Jovián Györgytől Kiss Zoltán Lászlóig (1949–2014), Koncz Andrástól Kováts Albertig, Kőnig Róberttől Kőrösi Papp Kálmánig, Lehoczky Krisztinától Méhes Lóránt Zuzuig, Nádas Alexandrától Nagy Gáborig, Orr Mátétól Palkó Tiborig, Regős Istvántól Soós Nóráig, Szikora Tamástól Tamás Claudiáig, Töttös Katától Varga Patricia Minerváig, Verebics Ágnestől Verebics Katalinig...

A Kortárs januári számába e vendégkönyv „mobilgyűjteményéből” válogattunk.

JEGYZETEK

¹ A kiadvány 2012-ben jelent meg az Art Today Kft. és az EDGE Communications Kft. ingyenes terjesztésében, 6.

² Uo, 6.

³ Uo, 6.

⁴ Aknay János a Szepessy László-gyűjteményben = NOVOTNY Tihamér, *A látható és a láthatatlan – Művészeti írások 2004–2013*, 2014, 329.

⁵ Uo, 60.

⁶ Később elvált feleségétől, és Budapestre költözött (a gyűjtő szíves közlése).

